

Exit de carnis latebris nec funestus nec fune- A
[bris.

Sub monachali regula ruga carens et macula,
Per signa, per miracula mortis disruptit vincula.
Currens, sed non in irritum, naturæ solvit debi-

[tum :
Cujus commendat exitum cursus expleti meri-
[tum.

Confessor par martyribus, adesto confidentibus :

Junge nos tuis precibus concives cœli civibus.
Sit laus Patri cum Filio, et in duobus Tertio :
Quorum simplex connexio, unitas, et non unio.
Amen.

ORATIO.

Concede nobis, omnipotens Deus, sancti Geraldii,
confessoris tui atque abbatis, meritis confoveri, ut
quem multis voluisti miraculis declarare in terris,
ejus intercessionibus commendemur in cœlis.

STEPHANI TORNACENSIS SERMONES.

(Edit. Opp. Stephani Tornacensis, curante R. P. Du MOLINET.)

SERMO PRIMUS.

In synodo.

Qui habet sponsam sponsus est, amicus autem sponsi gaudet gaudio propter sponsum, quia audit vocem ejus (Joan. III). Sacros et solemnes in Ecclesia conventus et amicus amplectitur, et inimicus abhorret: nam et cœlestium castrorum acies coarctata, sic est amabilis suis, ut sit terribilis alienis; nihil in ea sibi vindicat scena theatralis, aut Circense certamen, aut ferarum facinorosa spectacula, sed totum convertitur in laudes ejus, cujus laus in Ecclesia sanctorum. In hoc teatro sacramentali concluditur, non illuditur. O sacerdos, tuum est spectaculum diei hujus; tua interest interesse; leva oculos tuos in circuitu et vide; omnes isti tecum congregati venerunt tibi! Tibi dico, sic alloquens singulos, ut in singulis universos, negotium est tibi cum virgine quadam, et in negotio sacramentum omnium sacerdotum. Mirares! qui cœlibatum promiscras, matrimonium contraxisti: placuit in celibatu Joannes, in matrimonio Abraham; tu fructum colligis in utroque, singularis et præcipua virgo tibi desponsata est, et in domum usque traducta. Si de nomine quæris, ipsa est dignitas sacerdotii sacerdotum, cum qua individua vitæ consuetudinem pepigisti: statuit enim tibi Dominus. tibi sacerdotii dignitas. Testamentum pacis, ut est T. S. D. in æternum. In æternum tibi a summo patrefamilias hæc virgo tradita est et conjuncta, fuge causas divortii, noli quærere solutionem. Currant et permaneant temporalia fœdera inter sacerdotem et sacerdotii dignitatem; nec est plebeia virgo ista, quæ non solum clarissimas ac spectabiles personas attingit, sed etiam usque ad gradum illustrium feminarum pervenit; hæc est illustris natalibus, insignis operibus, fecunda moribus, fecunda sermonibus. Si ad natalium gloriam recurras originem duxit a rege Salem, qui omnes filios Abrahæ in lumbis ejus, uno ex-

B cepto, decimavit; ab Aaron, cujus virga, cum esset arida, floruit, fronduit et fructum fecit; ab Eleazaro, qui terram promissionis cum Josue filiis Israel sorte divisit. In summa ab illo magno sacerdote, qui in diebus ejus placuit Deo, et inventus est justus, qui assistens pontifex futurorum honorum, introivit semel in sancta æterna redemptione inventa, vere nobilibus orta parentibus, vere atavis edita regibus. Ipsius magna opera si retractes, ipsa per manum Phinees Israelitam cum Madianitide turpia committentem pugione confodit: ejus enim ministerio factum est quod stetit Phinees, et placuit et cessavit quassatio. Item per manum Azariæ sacerdotis Oziam regem Juda irreverenter sacerdotalia usurpantem constanter arguit, et lepra perfusum de templo ejecit. Per manum Mathathiæ in civitate Modim, in Deum ritus sacrilegos exercentem cum nuntio regis Antiochi super altare trucidavit. Hæc sunt quæ operata est consilio manuum suarum; magna opera ejus exquisita in omnes voluntates ejus: et ut de moribus ejus optima fiat quæstio, hæc est Sara maturior, Rebecca sapientior, Lia fecundior, Rachele gratior, Anna devotior, Susanna castior. O virgo sancta atque gloriosa, quia Dominus omnium dilexit eam! revera multæ filiæ congregaverunt divitias, tu supergressa es universas.

Consulamus et gratiam sermonum ejus: libenter salutat, benigne respondet, sapienter loquitur, verrecunde tacet. Nimirum libenter salutat quotiescunque videt duos aut tres congregatos in nomine Domini, blanda eos salutatione præveniens dicit: Dominus vobiscum. O salutatio salutaris, quæ nobiscum optat esse Dominum salutis, vere diffusa est gratia in labiis tuis! Benigne respondet, quoties peccatori injustitiam suam confitentis, et pectus suum cum publicano tundenti, cum David dicenti: Peccavi Domino; suavi et miti eloquio suo juvenis pusillanimes, refovens debiles, subjungit: Absolu-

tionem et remissionem omnium peccatorum tribuat tibi Dominus. Nam quæ benignior responsio quam quæ tristem demulcet? consolatur dolentem? oppressum relevat? compeditum solvit? Lex clementiæ in lingua ejus. Hac responsione tua, beata virgo, favus distillans labia tua, mel et lac sub lingua tua. Sapienter loquitur, quia in omni proloquio suo, invocato prius divino auxilio, communicato cum fratribus consilio præmittit: Oremus, divinum auxilium invocat; at ipse, cum loquitur Deo, sermonem rectum et bene sonantem habeat in os ejus. Consilium cum fratribus communicat, quando in congregatione justorum consistens et confidens, sic arrogantiam vitat, sic humilitatem habere contendit: tenet enim memoriter, quia sæpe est, ut quod non possint singuli, prævaleant universi. Hac est quæ os suum aperuit sapientiæ, et labium ejus disseminat scientiam. Vererum le tacet, quoniam in illo triplici silentio, quo vivifica et mirifica tractantur mysteria, quo terrenis cælestia conjunguntur, quo Filius Patri offertur, summæ devotionis ac reverentiæ gravitatem gerens, non in quiete movetur, non negligenter cursitat et oscitat, non vagatur oculis, non circumpicit assistentes, cultum justitiæ, silentium observans, tempus tacendi discernit a tempore loquendi. Talis est anima tua, et ipsa dilecta tua, tota est pulchra, et macula non est in ea: attende etiam quia non est inculta, neque vili velamine tecta, venit in amplexus sacra puella tuos. Byssus et purpura indumentum ejus, de illo thesauro patrisfamilias, de quo proferuntur nova et vetera; attulit secum octo ornamenta magno pretio, magno sacramento, tunicam scilicet lineam, tunicam hyacinthinam, balteum rationale, superhumerales, cidarium vel tiaram, laminam auream in fronte, et præter consuetudinem sexus ad majorem pudicitæ cautelam, femoralibus lineis operta est. In femoralibus lineis carnis munditia, in tunica byssina munditia mentis, in tunica hyacinthina secretum contemplationis, in balteo rigor districtiois, in rationali virtus discretionis, in superhumerali onus compassionis, in cidari vel tiara signum perfectionis, in lamina aurea eminentia charitatis: hæc est gloria ejus quam protulit filia regis ab intus in simbrisi aureis circumamicta varietate. Ecce quæ et qualis astitit regina a dextris tuis, circumdata venustate. Sed est præcipua causa, quia castis amplexibus ejus inhærere debeas. Si enim non quid fiat, sed qui fieri debeat, attendamus, ipsa te elegit, non tu eam elegisti.

Generalis enim est regula illa, et quæ locum habet in omni sacerdote, summo, medio, infimove, ut quærat cogendus, rogatus recedat, invitatus fugiat, sola illi suffragetur necessitas se non excusandi: si aliter in aliquo matrimonium factum est, vitata est regula, et perdidit officium suum; ipsa namque te prævenit obsequiis, invitavit muneribus, salutatione commonuit, commonitorio blandita est, domesticos et familiares nuntios suos

A misit tibi, qui muneribus vultum deprecarentur, et te in amorem tantæ virginis ardentius incitarent. Et primo quidem misit adolescentem expeditum et eruditum, expertum opere, eruditum sermone, ordinem dico clericatus: non apparuit in conspectu tuo vacua manu, sed idonea munera deferens. Accipe, inquit, ex parte dominæ meæ in pignus et arrham amoris forcipes et mantile, ut altero superflua quæque abscindas, altero maculas et sordes abstergas. Sed et amatoria deinceps cantica rhythmulos, et sonos amori ejus congruos, de ipsa poteris decantare. Nam et cantorem et psalmistam te instituit hodie: *Vide tamen ut quod ore cantas, corde credas; et quod corde credis, operibus comprobas.* His dictis et datis recessit nuntius. Tu quam reverentiam datis, quam obedientiam dictis exhibueris, attende. Si solos amoris ejus combiberis ignes, ne incæperis deinceps vagari per greges sodalium tuorum, majora prioribus meruisti. Si quominus econtra misit et alterum secretarium suum, qui thesauros ejus custodiat, et chrisma, ordinem scilicet ostiarium. Ipse claves in signum secretionis, et quasi clausi partus, et aperiendi amoris dominæ suæ tibi dedit: *Sic age, inquit, sic vive, quasi redditurus rationem pro his rebus quæ clavibus recluduntur.* Alhuc eo loquente ecce et alius ejusdemque secreti conscius, facendus admodum, et labii circumcisi, qui te cum domina sua sine vitio loqui doceret, ordo scilicet lectoris. Codicem etiam suo ministerio aptum tibi dedit: *Accipe, inquit, et esto zelator verbi divini, habiturus partem cum iis qui verbum Dei miniatraverint, si fideliter impleveris officium tuum.* Necdum verba compleverat, et ecce alius prædictæ virginis assecta, qui carmina ejus, quæ habent vires ad effugendam potestatem omnem inimici, tibi diceret, te doceret, ordo scilicet exorcistarii, libellum etiam in quo efficacia carmina sunt dedit, tibi dicens: *Accipe et commenda memoriæ, et habito potestatem imponendi manus super energumenum, sive catechumenum, sive baptizatum.* Loquebatur ille, et ecce camerarius virginis, qui cubiculo ipsius in luminaribus deservit, ordo scilicet acolythorum, et in manu ejus candelabrum et cereus quem tibi mittebat, ut omnia tua in luce fierent: nam et ipsa filia lucis est, non noctis neque tenebrarum, addiditque: *Accipe hoc gestatorium luminis, ut per hoc valeas adversariorum tenebras effugare, et verissimum lumen quod illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum, fideliter invenire.* Vide quanti te fecerit, quæ tantis muneribus et nuntiis copulam tuam comparavit. Si honeste, si pudice, sine tantæ virginis tactu digne in præfatis ordinibus vixisti, gaude et lætare, dignus accipere quæ sequuntur. Si continentia frena laxasti, et secutus es amatores alienos, zelum sanctæ virginis offendisti, deduc torrentem lacrymarum per diem et noctem, et non taceat pupilla oculi tui. In omnibus tamen his non fuit aversus amor ejus, et adhuc dilectio

extenta; misit tandem ad te unum, quo chariorem et familiariorem, altero excepto, non habet, qui inter sacros ejus ministros computatur, qui secretioribus et sacratoribus consiliis et operibus ejus assistit, ordinem scilicet subdiaconatus. Is ad colloquendum cum domina sua te intromittens, inter cætera quæ tibi attulit, calicem scilicet et urceum aquæ, mantile et manutergium, ut in conspectum et in amplexum tantæ virginis mundior venires, manipulum tibi dedit: *Accipe, inquit, manipulum in manibus tuis ad extergendas sordes cordis et corporis tui.*

Huic te nuntio tam firmiter obligasti, ut de cætero corporis tui potestatem non haberes, non dico tollendi membra tua, et faciendi membra meretricis; sed nec etiam conjugalem copulam expetendi. Nam in primis ordinibus si contrahatur matrimonium, quamvis tamen raro lecta nostrorum temporum id viderint, non separatur; iste tamen sic impedit contrahendum, ut dirimat contractum. Tandem amoris impatiens, et quasi totam se tibi exponens, misit illum sacratissimum et secretissimum consiliarium suum, qui in interiorem familiaritatem ejus admissus, de ore ipsius audit verba, quæ vix licet homini loqui, ipse est ordo diaconatus. Dedit etiam quod in scriniis dominæ suæ pretiosius erat et charius, codicem scilicet, sacra Evangelia continentem. *Accipe, inquit, hoc volumen sacri Evangelii, lege et intellige, et aliis trade, et opere adimple.* Illis te prævenit obsequiis, hisce muneribus invitavit. Quid ultra tibi debuit facere et non fecit? Tota demum in amorem tuum prouens, totam sese votis tuis offerens, ipsa quæ per nuntios suos tibi loquebatur. Ecce adest; dies sponsaliorum tuorum statuitur; virgo per presbyteros archidiaconos tanquam per proxenetas et paranymplos introducitur, contrahentes matrimonium sub hac forma: *Postulat sancta mater Ecclesia hunc præsentem diaconum ad sacerdotii gradum promoveri.* Proxenitica autem in hoc contractu non recipimus, quoniam pravitatem Simonis important, cujus hæresim detestamur. Gratia enim si non gratis datur, non est gratia, statimque labiis ejus stillantibus myrrham primam, transfusum ab ipsa virgine osculum suscepisti. Num et in ejus accessu suscepto ab ordinante osculo audivisti: *Pax tibi.* Itaque desponsata tibi est, et in domum usque traducta; desponsata in consecratione, traducta in domum in tituli collatione; eam namque desponsationem dicimus, quæ per consensum de præsentem matrimonium facit. Gratium quoque sibi exhibuerunt occursum, inde dos, hinc donatio propter nuptias, uberem tibi constituit dotem sacra virgo, altare scilicet et accessiones ejus, nec dicimus accessiones civiles aut naturales, sed sacramentales, sicut offerre, baptizare, poenitentiam dare, ligare et solvere.

Quod si causeris hos agros steriles, qui temporalia non ferant, attende preventium nuptiarum, primitiarum decimationum, vota fidelium, oblatio-

nes pauperum, pretia peccatorum. Digne est enim ut qui altario deserviunt, de altario vivant. Hoc est altare, de quo edere non habent potestatem, qui sæculo deserviunt, quo et indignius et inferius est, vel thymiamatis aureum, vel æreum holocausti. Hoc dotale prædium revera alienari non potest, utpote ab omni commercio exemptum humano. Duo secum adduxit in ministerium tuum mancipia, non quæstuararia, sed omni honestate prædita, quia et ipsæ magnæ virginis sunt, potestatem scilicet et executionem; potestatem in desponsatione, et executionem in sui traductione. Hanc dotem profectitiam, id est de bonis summi patrisfamilias proficiscentem secum attulit et tibi dedit. Tu e contra donationem propter nuptias, et si non doti comparem, facultatibus tamen tuis congruam contulisti: non solum enim usum, sed usufructum, sed et etiam proprietatem membrorum tuorum, sensuum et actuum in ministerium tantæ virginis dedicasti, ut de cætero exhibeas te ei hostiam vivam, Deo placentem, rationabile obsequium tuum. Duas quoque virginis, quarum servitio delectatur, dedisti, sanctitatem scilicet et honestatem. His enim curam et custodiam totius rei familiaris committi mandat Apostolus, ut sciat, inquit, unusquisque possidere vas suum in sanctificationem et honorem (1 Thess. iv). Sanctitas hominem interiorem perficit et consummat, honestas exteriorem disponit et ordinat; sanctitas servat conscientiam, honestas famam; sanctitas providet bona coram Deo, honestas etiam coram omnibus hominibus; sanctitas facit quod bonum est tenere, honestas ab omni specie mala abstinere; sanctitas est lumbos præcingere, honestas lucernas ardentis in manibus tenere. Has virginis virgo pudica sic exigit in donationem propter nuptias, ut sine ipsis non sit legitimum matrimonium, non rectum obtulisti et anulum, fidem scilicet qua sic de cætero tantæ adhæreres uxori; ut ad vota alterius non transires: sed et monile, quo pectus clauditur, perpetuæ scilicet commemorationem seu memoriam castitatis, in aures quoque perfectam obedientiam continentes. Inter hæc pacta dotalia, inter has solemnitates conjugales, sit ingressus ad nuptias; astant pro foribus janitores, qui indignos rejiciunt, dignos admittunt, videlicet austeritas legis et rigor canonum. Legis austeritas baculum, rigor canonum virgam tenet: nam illa comminatur supplicium mortis, ista sententiam depositionis. Inhibet et clamat legis austeritas, ne intret cæcus, claudus, parvo, vel grandi, vel torto naso; si fracto pede, si manclus, si gibbosus, si lippus, si albuginem habens in oculo, si jugem scabiem, si in corpore impetiginem, si ponderosus aut herniosus. Cæcus lumen veritatis non videns; claudus per viam justitiæ recte non gradiens; parvo, vel grandi, vel torto naso, discretione non utens; fracto pede, nec etiam in fide vestigium apponens; manclus, bona non operans; gibbosus, sarcinam peccatorum portans; lippus, in intelligentia sana

caligans; albuginem habens in oculo, bonæ intentioni arrogantiam miscens; jugem habens scabiem, fervore libidinis pruriens; impetiginem habens in corpore, lucris avaritiæ studens; ponderosus, turpi cogitatione ad terram deflexus.

Stat ex altera parte rigor canonum, intrare volentes arcens et clamans: non neophytum, non bigamum, non viduæ maritum, non illiteratum, non corpore tunicatum, non ex sacerdote genitum, non servilis, aut curialis, aut ascriptitiæ conditionis nexibus astrictum; non eum qui semel furaverit, non qui ecclesiasticis disciplinis eruditus non fuerit, non qui maculis infamiæ respersus sit. Inter hæc auditur vox exultationis et salutis, vox citharæ citharizantium in citharis suis: exsultate et eructate de corde pleno verba bona Davidica in psalterio et cithara, Amos in pastorali fistula, Pauli in evangelica tuba. Antequam accedatur ad mensam, confessio manibus aquam petit, contritio per lacrymas fundit, satisfactio linteo munditiæ manus tergit. Officio trium istarum virginum absolvuntur convivia, præcone per atria clamante: *Lavamini, mundi estote (Isai. vi)*; item: *Mundamini qui fertis vasa Domini (Isai. LII)*. Dehinc ascenditur ad mensam, non illam propositionis, in qua per singula Sabbata panes calidi, veterioribus amotis, ponebantur; sed ad mensam, quam posuit Sapientia, quam paravit in conspectu tuo adversus eos qui tribulant te. Apponuntur panes azymi, quos summi Regis panificæ sinceritas et veritas confecerunt, hic est panis angelorum, quem manducavit homo, ne deficiat in via tali recreatus viatico. Inferuntur et carnes Agni immaculati, non illius quem Moses immolat, sed quem Joannes digito demonstrat,

A Agni qui tollit peccata mundi, qui coram tondeute obmutuit, in cujus sanguine lavaverunt stolas suas, et dealbaverunt eas omnes electi. Miscetur et discumbentibus vinum germinans virgines, vinum quod lætificat cor hominis, quod expressum est in prelo crucis, de vite vera cujus vos estis palmites. Hunc cibum Dominus ipse qui apponit, sic exponit: *Caro mea vere est cibus, et sanguis meus vere est potus (Joan. vi)*. Hæ sunt epulæ quas qui vere et digne susceperint, non esurient, neque sitient amplius. Has celebrasti nuptias, o sacerdos; huic te matrimonio copulasti, propter hoc reliquisti patrem et matrem, ut adhæreres uxori tuæ. Nec deerit soboles in hoc conjugio: nam si forte, quod absit! veneno sterilitatis non procreentur, multiplicabitur semen tuum sicut stellæ cœli, et sicut arena quæ est in littore maris. Quidquid enim sacri baptismatis unda lavasti, quotquot animas tuis prædicationibus ad pœnitentiam convertisti, omnia bona opera quæ fecisti, tui liberi et filii benedictionis sunt. Aliter potest multiplicari semen tuum, sed damnabiliter, non tantum operibus videlicet, sed etiam verbis diversimode, verbi gratia, quæ malignitate non fiunt aut non dicuntur, peccata sunt venialia; sed alia sunt opera et verba falsa de quibus loquitur Psalmista: *Verba iniqua et dolosa adversus proximos (Psal. xiv)*; et alibi: *Perdes omnes qui loquuntur mendacium (Psal. v)*. Alia sunt verba cordis, ut sunt mala judicia adversus proximum, de quibus apostolus: *Tu vides festucam in oculo proximi tui, et non trabem in tuo (Luc. vi)*, unde quoniam alterum judicas, quia teipsum condemnas: ca vete ab his qui sunt filii mortis, ut districti Judicis sententiam vitare valeatis. Amen.

ELENCHUS

Sermonum M. Stephani abbatis S. Genovesæ Parisiensis ac episcopi Tornacensis.

Sermo I. In synodo.

Qui habet sponsam sponsus est.

II. De Nativitate Domini.

Misericordia et veritas obviaverunt sibi.

III. De Nativitate Domini.

In propria venit, et sui eum non receperunt.

IV. De Nativitate Domini.

Natus est nobis hodie Salvator.

V. In Septuagesima.

Simile est regnum cœlorum homini patri familias.

VI. De Resurrectione in synodo.

Dignus es, Domine, accipere librum.

VII. De die Resurrectionis.

In diademate capitis autem lapides pretiosi fulgebunt.

D

VIII. De Spiritu sancto.

Jesus Christus heri, et hodie, et in æternum.

IX. De Ascensione Domini.

Postulavi Patrem meum, alleluia, dedit mihi gentes, alleluia.

X. De uno confessore.

Sint lumbi vestri præcincti.

XI. In festo SS. Apostolorum Petri et Pauli.

Cum esses junior cingebas te.

XII. De sancta Genovesa.

Sapiens vincit malum

XIII. De Resurrectione Domini.

Maria Magdalene et Maria Jacobi et Salome.

XIV. In die Pentecostes.

A quatuor ventis veni, Spiritus, et insuffla.

XV. *De sancta Genovesa.*
Mul'orem fortem quis inveniet.
XVI. *De passione Domini.*
Oblatus est quia ipse voluit.
XVII. *In Parasceve.*
Præsens hebdomada sicut gravis est suppliciiis, sic est gravida sacramentis.
XVIII. *De Resurrectione Domini.*
Expurgate vetus fermentum.
XIX. *In die Pentecostes.*
De excelso misit ignem in ossibus meis.
XX. *In die Pentecostes.*
Spiritus disciplinæ effugiet fictum, et non habitabit in corpore subdito peccatis.
XXI. *De sancta Genovesa.*
Quæsitit lanam, et linum et operata est.
XXII. *In Nativitate Domini.*
Verbum abbreviatum faciet Dominus super terram.

A
XXIII. *In Resurrectione.*
Hæc dies quam fecit Dominus.
XXIV. *In Natali Domini.*
Et mulier peperit filium qui rectorus erat gentes.
XXV. *In Resurrectione.*
Comedite, amici, et bibite, et inebriamini, charissimi.
XXVI. *In Nativitate Domini.*
Vagit infans inter arcta conditus præsepia.
XXVII. *In Nativitate Domini.*
O clavis David et sempiterna domus Israel.
XXVIII. *In Pascha.*
Roseo cruore Agni benignissimi empta.
XXIX. *De S. Trinitate.*
B
Denm time.
XXX. *De Nativitate.*
Pastores erant in regione eadem.
XXXI. *In dedicatione ecclesiæ.*
Ponam te in superbiam sanctorum.

STEPHANI TORNACENSIS

SUMMÆ DE DECRETIS PROÆMIUM.

Si duos ad cœnam convivas invitaveris, idem postulantibus contraria non appones, petente altero quod alter fastidiat, non variabis fercula; vel ne confundas accubitum, vel ne accumbentes offendas. Latinus azyma, fermentum Græcus amplectitur; si pariter accesserint ad altare, neuter alterius sacrificium contemnat. Duos ad convivium vocavi, theologum et legistam, quorum voluntates varia sparguntur in vota, cum iste delectetur acidis, illo dulcia concupiscat. Quid demus, quid non demus? renuis tu quod petit alter. Opuscula accurrentes in præsentem leges exponere si proponam, jurisperitus ægre feret, nares contrahet in rugam, caput concutiet, exporriget labellum et quod sibi notum reputat, aliis non necessarium opinatur. Præterea si Veteris aut Novi Testamenti gesta mystica narrare cœpero, sicut inutilia reputabit theologus, et opusculum nostrum tum prolixitatis arguet, tum ingratitudinis accusabit. Condescendant invicem, sibi sano colludent assensu, compendens utilitati dispensia, nec historiarum prætextu leges divinas abjiciat, nec legum fastidio jurisperitus amittat quod in historiis amplexatur. Prolixitatis veniam peto, cum nec horæ momento mare transire poterim, nec longa terrarum spatia paucis vestigio circuire. Illis breviter in ablutionem manuum effusis, præmissas accumbentibus epulas apponamus.

In eadem civitate sub eodem rege duo populi sunt, secundum duos populos duæ vitæ, secundum duas vitas duo principatus: duplex jurisdictionis

origo procedit. Civitas Ecclesiæ, civitatis rex Christus; duo populi, duo in Ecclesia ordines, clericorum et laicorum; duæ vitæ, spiritualis et carnalis; duo principatus, sacerdotium et regnum; duplex jurisdictio, divinam jus et humanum. Redde singula singulis, et convenient universa. De jure humano varie et diffuse in constitutionibus principum et in responsis prudentum multa leguntur. De jure autem divino dicendum est, et quidem in primis de primo ejus progressu. Divini juris originein quidam a principio mundi cœpisse dicunt. Cum enim Adam de inobedientia argueretur a Domino, quasi actioni exceptionem objiciens, relationem criminis in conjugem, imo in conjugis actorem convertit, dicens: *Mulier quam dedisti in sociam, ipsa me decepit, et comedi* (Gen. iii): sicque litigandi, vel, ut vulgarter dicamus, placitandi forma in paradiso videtur exorta. Alii autem a veteri lege judiciorum ordinem initium habuisse. Ait enim Moyses in lege: *In ore duorum vel trium testium stet omne verbum* (Deut. xvii). In Novo quoque Testamento Paulus apostolus ait: *Sæcularia igitur judicia si habueritis, contemptibiles qui sunt in Ecclesia, illos constituite ad judicandum* (I Cor. vi). Alii compendiosius ordines divini juris originem, a primitiva sumunt Ecclesia: cum enim, cessante martyrum persecutione, Ecclesia respirare cœpisset sub Constantino imperatore, cœperunt Patres sancti convenire, concilia celebrare, et in eis pro diversitate negotiorum ecclesiasticorum diversos canones et ediderunt et